

ENSI- JA
TURVAKOTIEN
LIITTO

Miten käy päihdeongelmaisten odottavien äitien ja vauvaperheiden hoidolle korona- aikana?

Miia Pikulinsky, lapsilähtöisen
päihdetyön asiantuntija

19.10.2020

*Jokainen
on turvassa*

Kaikki ”tietävät”, että päihteet ovat sikiölle vaarallisia, mutta...

Etunimi Sukunimi

Äidin odotusaikaista kiintymistä vaikeuttavia tekijöitä

**Päihdeongelmaisen
äidin odotusaikaista
kiintymistä vauvaan
vaikeuttavia tekijöitä**

(Paiulo 2011)
12

M.Andersson 5/2020

Suunnittelematon raskaus

Ambivalenssi lapsen pitämisen suhteen

Syyllisyys päihteiden aiheuttamista haitoista

Epävarmuus lapsen terveydestä

Omat terveysongelmat ja jaksamattomuus

Aiemmin syntyneiden lasten huostaanotot

Psyykkinen oireilu tai häiriö

Elämäntilanteen kaoottisuus ja taloudelliset ongelmat

Päihdevaikutukset äidin tiettyihin aivotoimintoihin

Varhaiset ja elämänaikaiset traumakokemukset

Negatiiviset mielikuvat vauvasta ja vanhemmuudesta

Heikot tai idealisoidut mielikuvat vauvasta ja vanhemmuudesta

Heikko sosiaalinen tuki, parisuhdeongelmat

Pikulinsky 2020

Raskaana oleva äiti...

”Ahdistaa niin paljon etten saa henkeä. Pelottaa. Mä en halua enää koskaan käyttää mitään. Mä vihaan tätä ainetta jota mun on pakko käyttää, en halua enää. Koskaan. Ja sitten tulee ne vieroitusoireet ja totta kai mä häviän taas sen taistelun. Nyt istun lattialla yksin ja itken. Vauva kääntyy mahassa ja mä itken lisää. Miksi mä en pysty lopettamaan? Miten meidän käy? Silitän mahan läpi vauvaa ja kuiskaen: Anteeksi. Anna mulle anteeksi.”

Tiuku Pennola Photography

Pikulinsky 2020

Äidin odotusajan stressin merkitys syntyvälle lapselle (Hasse Karlsson)

- Stressinsäätelyjärjestelmien kehitys alkaa jo sikiökehityksen aikana
- Äidin raskaudenaikainen **voimakas stressi**
  - > sikiölle ylimäärä stressihormoneja
  - > lapsen stressinsäätelyjärjestelmän pysyviä muutoksia

Pikulinsky 2020

Kuva:Pixabay

Päihdeongelman vaikutus vauvaan ja vanhemmuuteen

- Äidin päihteiden käyttö on aina riski sikiön kehitykselle ja varhaisella hoitoon hakeutumisella on ratkaiseva merkitys syntyvälle lapselle
- Päihteinen elämäntapa vaarantaa sikiön ja vastasyntyneen lapsen turvallisten kasvuolosuhteiden muodostumisen
- Sikiöaikana päihteille altistetut / altistuneet vauvat ovat usein itkuisempia ja hankalahoitoisempia.
- Syntymän jälkeisellä hoivalla on suuri merkitys lapselle
- Erityisen suuri hoidon ja tuen tarve

Pikulinsky 2020

Miksi hoitaa sekä päihdeongelmaa että varhaista vuorovaikutusta yhtä aikaa?

- Lapsen aivojen kehitys, kiintymyssuhteen laatu ja koko lapsen kehitys tapahtuu oleellisesti varhaisten vuorovaikutussuhteiden varassa
- Turvallinen kiintymyssuhde määrittelee pitkälti sen, miten lapsi tulee hallitsemaan omia tunteitaan, rakentamaan olemistaan ja toimimistaan omissa ihmissuhteissaan, läpi elämän
- Päihdeongelma on kietoutunut vanhemmuuden ja varhaisen vuorovaikutussuhteen ongelmiin ja sen irrottaminen lapsiperheen arjesta ja lapsen tarvitsevyydestä ei useinkaan onnistu
- Vanhemman aktiivinen päihdeongelma vie tilan lapselta, jolloin lapsen hyvinvointi, tarpeet ja turvallinen kasvuympäristö vaarantuvat -> vanhemman tarpeet menevät lapsen tarpeiden edelle

Kuva Pixabay Pikunsky 2020

Kaikki se hyvä, joka vauvalle kuuluu..

- Päihteet vaikuttavat aivojen mielihyväjärjestelmään lisäten dopamiinin tuotantoa elimistössä.
- Kun riippuvuus on kehittynyt, päihteet on vallannut mielihyväjärjestelmän, joka normaalisti on tarkoitettu vauvalle
- Vauva tuo luonnollisesti mielihyvää äidille, jonka mielihyväjärjestelmä ei ole häiriintynyt päihteidenkäytön vuoksi.
- Vauva tarvitsee tilaa äidin mielessä ja tässä tilanteessa äiti tarvitsee apua raivatakseen tilaa omassa mielessään.
- Työskentelemällä yhtä aikaa äitiyden ja päihdeongelman kanssa voidaan saavuttaa tilanne, jossa äiti kykenee miettimään vauvan kokemusta ensin, oman toimintansa vaikutusta siihen ja sitten muuttamaan omaa käyttäytymistään vauvan kannalta parhaaksi

Pikulinsky 2020

Kuva Pixabay

Mistä huoli?

- Tutkimustietoa raskausajan ja vauvavaiheen merkityksestä on paljon saatavilla nykypäivänä
- Kuitenkin raskausaikana hoitoon ohjattujen määrä on laskenut viime vuosina merkittävästi
- Perheille saatetaan tarjota valinnanmahdollisuuksia sellaisessa tilanteessa, jossa perhe ei voisi sitä tehdä lapsen turvallisen kehityksen näkökulmasta?
- Mihin häviää päätöksissä tämä tieto?

Pikulinsky 2020

Mitä korona toi tullessaan?

- Osa lapsiperheiden palveluista väheni keväällä tai tapaamisia hoidettiin etänä, yhteistyö hiljentynyt
- Kuntien taloudet kiristyivät, mitä siitä seuraa? Hoitopolut ei toimi, i
- Raskaana olevat ja pienten lasten vanhemmat jäivät enemmän yksin -> ymmärrys ongelmasta häviää? Puhe motivaatiosta nostaa päätään
  - >Kuka näkee päihteitä käyttävien raskaana olevien äitien ja pienten lasten vanhempien lasten hädän? Mitä kaikkea jää piiloon?

Etunimi Sukunimi

Valtakunnallinen Pidä kiinni® -hoitojärjestelmä

Ensi- ja turvakotien liiton valtakunnallinen hoitojärjestelmä päihdeongelmallisille odottaville äideille ja vauvaperheille, joka on vaativaa sosiaalipalvelua

- Helsingissä (Oulunkylän ensikoti ja avopalvelu Pesä)
- Espoossa (Ensikoti Helmiina ja avopalveluyksikkö Esmiina)
- Turussa (Ensikoti Pinja ja avopalveluyksikkö Olivia)
- Kuopiossa (Ensikoti Pihla ja avopalveluyksikkö Amalia)
- Kokkola (Ensikoti Iida ja avopalveluyksikkö Liina)
- Rovaniemi (Ensikoti Talvikki ja avopalveluyksikkö Tuulia)
- Jyväskylä (avopalveluyksikkö Aino)
- Oulussa (Ensikoti Orvokki)
- Lahdessa (avopalveluyksikkö Jannika)
- Kouvolassa (avopalveluyksikkö Nuppu)

+ Hoitojärjestelmän koordinaatio - ja kehittämiskeskus

Etunimi Sukunimi

Pidä kiinni -hoitojärjestelmän tavoitteet

- **Sikiövaurioiden** ehkäiseminen ja minimoiminen tukemalla äidin päihteettömyyttä raskausaikana
- Vanhempien päihteettömyyden tukeminen vauvan syntymän jälkeen
- Toimivan **vuorovaikutuksen** syntyminen äidin ja vauvan välille
- **Vauvan terve kehitys**
- **Arkielämän taitojen** hallinta niin, että vanhempi selviytyy päivittäisestä elämästä lapsensa kanssa
- Päihteitä käyttävien vauvaperheiden **kohtaamisen** tukemisen ja hoitoon ohjaamisen kehittäminen sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Pikulinsky 2020

PÄIHDEONGELMIEN HOITOON ERIKOISTUNEET YKSIKÖT

Pikulinsky 2020

Pidä kiinni® -hoitojärjestelmä

Hoidon keskeiset elementit ovat:

- Kunnioittava suhtautuminen asiakkaaseen ja asiakkaan osallisuus
- Varhaisen vuorovaikutuksen ja vanhemmuuden tukeminen
- Päihdekuntoutus
- Omaohjaajatyöskentely
- Yhteisökuntoutus
- Porrastusmalli
- Reflektiivinen työote

Pikulinsky 2020

Pidä kiinni® - Etsivän ja matalan kynnyksen työ

- Tarjoaa tukea, tietoa ja ohjausta raskaus- vauva- ja pikkulapsiajan päihteiden käyttöön liittyvissä asioissa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa
- Edistää tukea tarvitsevien perheiden kohtaamista, avun saamista ja päihteistä puhumista
- Pyrkii olemaan tavoitettavissa perheille, joita palvelujärjestelmä ei tällä hetkellä tunnista avun tarvitsijoiksi tai joille palvelut ovat vaikeasti saavutettavissa
- Esminassa (Espoo) ja Pesässä (Helsinki) maksuttomat raskaana olevien ryhmät

Jalkautuva työ

- Työntekijät jalkautuvat esim. sote- ja perhekeskuksiin, neuvoloihin, terveysneuvontapisteisiin tai perhekahviloihin
- Tavoitteena tiedon, tuen ja ohjauksen antaminen vanhemmuuteen ja päihteiden käyttöön liittyvissä asioissa sekä puheenaiheen arkipäiväistäminen

Matalan kynnyksen tapaamiset

- Maksuttomat ja tarvittaessa anonyymit tapaamiset päihteiden käytön riskissä oleville raskaana oleville, vauva- ja pikkulapsiperheille
- Tapaamisten sisältö määräytyy perheen tarpeista. Työntekijät voivat antaa tietoa, tukea ja tarvittaessa ohjata muihin palveluihin

”Perheiden parhaaksi päihdeasioissa” -society

- ”Perheiden parhaaksi päihdeasioissa” -Facebook-sivu antaa tietoa raskausvauva- ja pikkulapsiajasta sekä päihteiden käytöstä
- ”Pidä kiinni - Ammatillaiset perheiden parhaaksi päihdeasioissa” -Facebook-ryhmä kokoaa yhteen ammattilaisia, jotka kohtaavat työssään perheitä, joissa päihteet haittaavat arkea

Vauvaperhe ja päihteet - chat

- Anonyymi chat-palvelu, jossa vastaamassa ovat lapsilähtöisen päihdetyön ammattilaiset
- Osoitteessa www.vauvaperhe.fi sekä www.ensijaturvakotienliitto.fi

Pikulinsky 2020

Mainos: ”Yhteisöllisyys vauvan ja päihdekuntoutujan vanhemman tukena - 30 vuotta yhteisökuntoutuksen ytimessä Oulunkylän ensikodissa”

- Ilmainen webinaari 20.11.2020 klo 12-16
- Seuraa Helsingin ensikodin facea, ilmoittautuminen aukeaa kohta
- Lisätietoja annukka.marttila@helsinginensikoti.fi

Etunimi Sukunimi

Lopuksi

- Odotus- ja vauva-aika on erityinen mahdollisuus kuntoutua vaikeastakin päihdeongelmasta -> Lapsen kannalta tämä tarkoittaa elämää vanhempien kanssa, jotka pystyvät turvaamaan hänen terveen kehityksen
- Vauvalle ensimmäinen ikävuosi on aina KORVAAMATON
- Ensimmäisen elinvuoden aikana saavutettu hyvä varhainen vuorovaikutus suojaa ja luo pohjan ihmisen koko myöhemmälle kehitykselle

Etunimi Sukunimi